

Kenneth Dorter, *The method of division in Plato's Sophist*

Viktor Bellovič

V úvodní části se Kenneth Dorter snaží stručně vyložit hlavní obsah trilogie dialogů *Theaitétos*, *Sofisté* a *Politikos*. Po krátkém představení celé trilogie si všímá dialektického způsobu dělení v celé trilogii a posléze se důkladně zaměřuje na metodu dělení použitou v *Sofistovi*. Dorter ji považuje za nedostatečnou a ve srovnání se zbývajícími dialogy chybou. Z tohoto úsudku vychází Dorterovo jednoduché a elegantní vysvětlení dělení v *Sofistovi*.

Před závěrečnou definicí sofistů je host z Eleje velice znepokojen výsledky prvních šesti definic, a proto v poslední pasáži přichází se zvláštním druhem dělení. A právě tato metoda a celý závěrečný výměr sofistů jsou podle Kennetha Dortera velice problematické. Dorter rozlišuje následující kroky dělení: 1) obrazotvorné umění je rozděleno na zobrazovací a přeludové; 2) přeludové na napodobovací tělem a hlasem (oproti napodobování nástrojem); 3) napodobování hlasem na domněnlivé a znalé; 4) domněnlivé napodobování provádí buď prostomyslný, nebo záludný napodobovatel; 5) záludný napodobovatel provádí řeči buď na veřejnosti, nebo v soukromí.

První obtíž, na kterou je v článku poukazováno, se nachází ve třetím bodě. Dorter se táže, zda musíme nutně souhlasit s tím, že sofista jedná z neznalosti, a tím opomíjí vědění. Trvat na tom, že sofista nemůže nikdy mít znalost svého předmětu, je velice nahodilé. Pokud je sofista zařazen do napodobování domněnlivého, kde se snaží projevovat tak, jako by to, co se mu zdá, v něm skutečně bylo, a to pak nejvíce napodobuje činy i řeči, a tím se pokouší zmanipulovat své publikum, pak by v případě, že by byl úspěšný, nebylo patrné, že je nutně zběhlý ve znalosti, která by zahrnovala ovlivňování lidské mysli.

Čtvrtý krok je podle Dortera problematický v tom, že rozlišuje mezi dvěma druhy lidí, popisovaných ve velice diskutovaném odstavci 268. Dorter z tohoto odstavce odvodil, že napodobovatel prostomyslný je přesvědčen o tom, že má vědění, a ví to, o čem má pouze zdání, avšak napodobovatel záludný není přesvědčen o tom, že má správné vědění a uvědomuje si a ví, že o tom, co před ostatními přednáší, neví, ale pouze znalost předstírá. Zařazení sofistů zde podle Dortera přesně neodpovídá zbytku dialogů, podle nichž by měl být sofista zařazen spíše do části napodobovatelů prostomyslných.

V pátém bodě nachází Dorter dva problémy. Prvním problémem je, že podle líčení sofistů v *Gorgiovi*, *Protagorovi* a v I. knize *Ústavy* by spíše očekával jeho zařazení mezi ty, kteří provozují řečnictví než mezi ty, kteří provozují *elenkos* v soukromí. Druhým a závažnějším problémem je porušení systematickosti dělení, kdy dva kroky, které by měly následovat po sobě, byly spojeny do jednoho společného kroku, a tím vznikla procedurální chyba v nesprávném rozlišení mezi dvěma páry diference (krátké a dlouhé řeči, veřejné a soukromé). Vinou této chyby nám vypadly další dvě možnosti. Tak jsou opomíjeni ti, kteří

praktikují *elenkos* na veřejnosti (např. Sókrates), a dále ti, kteří praktikují dlouhé řeči v soukromí (jak to provozují sofisti v *Gorgiovi* a *Protagorovi*).

Avšak nejzávažnější chyba se podle Dortera nachází hned v úvodním kroku. Zde je děleno obrazotvorné umění na přeludové a zobrazovací. Dorter klade otázku, z jakého důvodu by již zde měl sofista konat umění přeludové. Podle pravidel dělení to není možné, jelikož sofista ještě v kroku číslo jedna nepostrádá vědění, které je odděleno od mínění až o dva kroky později (ve třetím kroku).

Nejenže kvůli zmíněným nedostatkům je závěrečný výměr sofistů systematicky minimálně pochybný, ale navíc naprosto ignoruje aspekt dobra a sofistovu motivaci. Sofistovým cílem jsou peníze a politický úspěch. Proč by tedy tyto důležité aspekty Platón ve svém dialogu nezahrnul?

Dorter nám tím chtěl ukázat, že postup metody dělení v *Sofistovi* abstrahuje od hodnot. Jelikož hostova metoda nezahrnuje dobrotu a špatnost rodů, s nimiž se pracuje v ostatních dialozích, nýbrž se spíše soustředí na získání porozumění a rozlišení, co je a co není příbuzné ve všech uměních, a na získání přesného metodického rozlišení podobného od podobného, je celý postup metody dělení v dialogu *Sofisté*s podle Dortera pouze prvním potřebným krokem. K osvojení správné a úplné metody dělení je třeba vzít v úvahu dialog *Politikos*, který je logickým vyústěním celé trilogie. Metoda dělení v *Sofistovi* se teda stává jakýmsi základním kamenem k nalezení a rozlišení přirozených spojení. Necvičí nás pouze v termínech druhů, ale také v nalezení smyslu různých významů, neboť schopnost rozlišení významu v dichotomii diferenciovaných druhů není ještě schopností rozlišit význam výtečnosti (*areté*), k níž nám může nanejvýš pomoci.

Dorter nám vše pro lepší vysvětlení okazuje na příkladu, kdy rozdělujeme umění na tvořivé a získávací. Nemohli bychom totiž rozeznat prostřední část mezi nimi, dokud bychom je každé nepoznali individuálně. Kdybychom totiž nepoznávali každou část individuálně před rozpoznáváním protikladu mezi nimi, nebylo by možné samotný střed rozpoznat, jelikož jejich význam by byl již uchopen v protikladu.

Po pronikavém vyložení všech problémů dělení v *Sofistovi* předkládá Dorter závěr, který však není příliš přesvědčivý. Dorter nepředkládá ani tak řešení, jako spíše důvody, proč byla metoda v *Sofistovi* Platónem daným způsobem pojata. Důsledky, které z této metody plynou, tak zůstávají nevyřešeny a čtenář je tak v závěru spíše pouze postaven před nové problémy.

Pokud je celý dialog psán proto, abychom si osvojili základy metody dělení, přičemž teprve po přečtení následujícího díla *Politikos* bychom tuto metodu dokázali plně a správně používat, působí pak celá trilogie spíše jako *učitelská osnova* k osvojení určité filosofické metody. Tomu však patrně neodpovídá role ústřední postavy této trilogie. Theaitétos představuje nadaného studenta, který však pro nepochopení užití metody dělení není schopen postoupit na vyšší stupeň čisté filosofie, a tudíž ani se s pomocí hosta dopracovat ke správnému výměru sofistů. Výměr, ke kterému se společně dopracovali, nezahrnuje aspekt motivace a dobra, které jsou ústřední pro Platónovu filosofii. Pokud bychom však skutečně

nechali Theaitéta „složit zkoušku“ správného filosofování, musel by patrně v určité části, kde host probírá vyšší rody, začít oponovat. Jelikož to však neudělal, není zřejmě ve skutečnosti ještě schopen čisté filosofie. Pak ovšem pochopení trilogie jakožto učitelské osnovy ztroskotává. Platónovy nejvyšší nauky stále zůstávají vyhrazeny dimenzi nepsaného, na niž nás Platón v jiných dílech upozorňuje.